

Nr 137.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1918 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande ävensom två i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I en den 22 mars 1918 till riksdagen avlåten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 259, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder, anvisa

dels — utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel — på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, 15,000,000 kronor.

dels ock på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, den ena, nr 186, av herrar *L. Borgström* och *A. Sjöström*, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att till de arbetslösa bageri- och konditoriarbetarna, som icke kunnat erhålla annan sysselsättning, utbetalas ett understöd av 25 kr. i veckan för varje arbetare, samt dessutom till familjeförsörjare 5 kr. för hustru och

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 6 saml. 64 häft. (Nr 137—138.) 1

3 kr. för varje oförsörjt barn under 15 år, och beräknas utgå från och med den 1 januari 1918, samt den andra, nr 388, av herr O. Hagman, däri hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i de bestämmelser, som kunna komma att utfärdas angående understöd åt medellösa arbetslösa, måtte intagas bestämmelser om, att vid indragning av arbetslöshetsunderstöd detta endast kan ske, då understödsnämnd därom enhälligt beslutar, eller, om detta i vissa fall ej anses lämpligt, sådant beslut endast kan fattas genom viss kvalificerad majoritet.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina framställningar får utskottet hänvisa till motionerna.

*Utskottets
yttrande.*

Att under nu rådande förhållanden staten måste göra sig beredd att möta en betydande arbetslöshet lärer vara allmänt insett. Enighet torde ock råda därom, att såvitt möjligt åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande böra inriktas på att bereda arbetstillfällen. Härvid böra självfallet i första hand tagas till vara de arbetstillfällen, som kunna erbjudas inom produktionsgrenar, främst jordbrukets, där användning för inom andra näringsgrenar ledig arbetskraft förefinnes. Men i fall av behov måste även vidtagas särskilda anstalter för att på annat sätt sysselsätta de arbetslösa. Mot de riktlinjer för denna verksamhet, som uppdragits i statsrådsprotokollet, har utskottet ej haft något att erinra.

För den direkta understödsverksamheten torde med visshet bidrag från statens sida komma att tagas i anspråk i vidgad omfattning. De beträffande arbetslöshetsunderstöden nu gällande bestämmelserna äro av huvudsakligen följande innehåll.

Understöd må utgå allenast till välfrejdad och arbetsför svensk medborgare, som fyllt 15 år, samt till hans familj under förutsättning, att han under minst sex månader före det ansökan gjorts icke åtnjutit understöd av fattigvården; dock att hänsyn icke skall tagas till sådant understöd av fattigvården, som varit tillfälligt eller utgått i anledning av sökandens eller hans familjemedlemmars sjukdom eller tilldelats sökande, som uppenbarligen efter bästa förmåga sökt försörja sig och de sina, men till följd av särskilt betungande försörjningsplikt nödgats för familjens nödtorftiga uppehälle mottaga sådant understöd. Förrän understöd kan beviljas, skall undersökas, huruvida icke lämpligt tillfälle till utkomst genom eget arbete kan beredas den arbetslöse. Till understöd bidrager staten med högst 1 krona per dag för man och hustru tillhopa, 67 öre för ensam person, som fyllt 18 år, 40 öre för ensam

person, som fyllt 15 men ej 18 år, samt 20 öre för varje inom eller utom äktenskapet fött barn. Därest arbete på annan ort än hemorten beredes manlig familjeförsörjare mot avlöning, som är otillräcklig för att å hemorten jämväl underhålla familjen, må understöd av statsmedel efter särskild prövning utgå för familjens å hemorten kvarvarande medlemmar med tillhoppa högst 50 öre för dag eller, där barn finnas och särskilt ömmande omständigheter föreligga, med tillhoppa högst 75 öre för dag. För det fall, att den arbetslöse beredes arbete inom ett för hans utbildning och förutsättningar främmande yrke och därvid icke från början förmår vinna rimlig utkomst, må understöd av statsmedel till honom efter särskild prövning utgå med högst 50 öre för dag och under en tid av högst 90 dagar. Samtliga dessa understöd av statsmedel utgå under förutsättning i regel, att minst samma belopp tilldelas den arbetslöse av resp. kommuns eller landstings medel. På grund av särskilda omständigheter må dock undantagsvis, efter prövning av Kungl. Maj:t, understöd av statsmedel kunna utgå, utan att kommun eller landsting tillskjutit lika stort belopp. Erhåller den arbetslöse bidrag av arbetsgivare eller arbetslöshetskassa, må understöd likväl till honom utgå, dock med högst så stort belopp, att detsamma jämte nämnda bidrag uppgår till $\frac{2}{3}$ av den i orten vanliga avlöningen för jämförlig arbetare. Understödet storlek bestämmes efter den arbetslöses större eller mindre behov och kan efter omständigheterna utgå i kontanta medel eller, helt eller delvis, i naturaförmåner. Understödsdagare är vid risk av understödets indragande skyldig föra ett ordentligt och nyktert levnadssätt, att regelbundet anmäla sig hos den offentliga arbetsförmedlingen samt att mottaga lämpligt arbete, som anvisas honom. Understödet skall icke äga fattigvårds karaktär eller medföra fattigvårdens rättsverkningar.

I dessa bestämmelser har nu departementschefen förordat vissa ändringar. Bland dessa märkes först förslaget, att staten framdeles skall bidraga med två tredjedelar av kostnaderna för understöden. Denna höjning av statens andel i understödskostnaden, synes utskottet vara avsevärt hög. Det vill ock synas utskottet, att tillräckliga skäl ej kunna anses vara anförda för förändringen i fråga. Redan enligt nu gällande bestämmelser i ämnet äger ju Kungl. Maj:t, där särskilda skäl därtill föreligga, möjlighet att bevilja arbetslöshetsunderstöd till belopp, överstigande vad av kommun eller landsting tillskjutits. I nödfall kan staten till och med påtaga sig hela kostnaden. I det härutinnan givna bemyndigandet för Kungl. Maj:t ifrågasattes nu ingen ändring. Då så är förhållandet och då å andra sidan det är av vikt, att ej kostnader på grund av arbetslösheten i större omfattning än som verkligen är nöd-

vändigt påläggas staten, har utskottet ansett, att statens normala andel av understödsbeloppen fortfarande bör bibehållas vid den för närvarande gällande.

En annan viktig ändring avser rätt för Kungl. Maj:t att medgiva ökning med intill 100 % av de nu normalt utgående maximibeloppen för arbetslöshetsunderstöden. Innebörden av detta förslag framgår av nedanstående tabell.

Understödens maximibelopp per dag (kronor).

Understöds kategorier.	Enligt gällande bestämmelser.			Vid föreslagen ändrad kostnadsfördelning samt höjning av understödet med					
	Sta- ten.	Kom- mun.	Till- hopa.	50 procent.			100 procent.		
				Sta- ten.	Kom- mun.	Till- hopa.	Sta- ten.	Kom- mun.	Till- hopa.
Man och hustru	1—	1—	2—	2—	1—	3—	2·67	1·33	4—
Barn under 15 år	0·20	0·20	0·40	0·40	0·20	0·60	0·54	0·26	0·80
Ensam person över 18 år	0·67	0·67	1·34	1·33	0·67	2—	1·79	0·89	2·68
Ensam person mellan 15—18 år	0·40	0·40	0·80	0·80	0·40	1·20	1·07	0·53	1·60
Familjebidrag vid försörjares arbete å annan ort:									
i vissa fall	0·50	0·50	1—	1—	0·50	1·50	1·33	0·67	2—
undantagsvis	0·75	0·75	1·50	1·50	0·75	2·25	2—	1—	3—
Bidrag vid arbete i ovan sysselsättning	0·50	0·50	1—	1—	0·50	1·50	1·33	0·67	2—

I denna fråga är att märka, att arbetslöshetskommissionen allenast ifrågasatt en höjning av understödsbeloppen med 50 %, varvid, om kommunernas andel bestämdes till en tredjedel, deras bidrag skulle bliva oförändrade. Kommissionen lär emellertid, enligt vad utskottet inhämtat, hava förutsatt, att denna höjning skulle med det snaraste komma till stånd. Då penningvärdet är i ständigt sjunkande, synes det utskottet i likhet med departementschefen vara riktigast, att möjlighet hålles öppen för Kungl. Maj:t att, därest så visar sig oundgängligen nödvändigt, ytterligare höja understödsbeloppen intill den angivna gränsen. Utskottet har emellertid ansett, att en sådan höjning av understödsbeloppen bör ske endast under förutsättning, att den andel av normalavlöningen inom den arbetslöses yrke, till vilken statsbidraget sammantaget med understöd från arbetsgivare eller arbetslöshetskassa må uppgå, icke höjes

utöver vad för närvarande är fallet eller $\frac{2}{3}$. Vid en höjning av sagda andel till $\frac{8}{10}$, såsom departementschefen förordat, skulle nämligen det i alltför stor utsträckning kunna inträffa, att arbetslösa inom vissa yrken komme att erhålla högre understöd än den avlöning, som inom andra yrken skulle kunna under arbete uppböras. Härav skulle tydligen kunna uppstå skadliga verkningar, som på förhand svårigen låte sig förebyggas.

I övrigt har utskottet ej funnit skäl att framställa någon erinran mot de grunder för arbetslöshetens bekämpande, som departementschefen förordat.

Därest de föreliggande åtgärderna för arbetslöshetens motverkande ordnas, i enlighet med vad i den förevarande propositionen föreslagits, samt understödsbeloppen höjas på sätt utskottet ovan tillstyrkt, böra enligt utskottets åsikt även de grupper av arbetslösa, vilka avses med den av herrar Borggren och Sjöström väckta motionen, bliva på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda. Att för vissa grupper av arbetslösa bestämma särskilda understödsgrunder låter sig för övrigt enligt utskottets uppfattning icke lämpligen göra. Utskottet finner sig alltså icke kunna tillstyrka bifall till sagda motion.

Vad angår den av herr Hagman väckta motionen har utskottet, då utskottet är övertygat, att vederbörande arbetslöshetskommittéer låta sig angeläget vara att anvisa de arbetslösa sådant arbete, som svarar mot deras arbetsförmåga, icke funnit tillräckliga skäl vara anförda, för att riksdagen skulle till Kungl. Maj:t avlåta skrivelse i det i motionen omförmälda syftet.

Beträffande slutligen de i propositionen begärda anslagsbeloppen synes det utskottet, att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget å tilläggsstat, som med omkring 9,215,000 kronor överstiger vad av arbetslöshetskommissionen ansetts för ändamålet erforderligt, vid iakttagande av de ovan tillstyrkta jämkningarna i de av departementschefen förordade grunderna bör kunna nedsättas till 12,000,000 kronor, helst som å det av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade anslaget vid 1918 års början förefanns ett odisponerat belopp av omkring 5,715,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande proposition må för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över civilärenden den 22 mars 1918

angivna grunder, dock med iakttagande av de jämkningar som ovan förordats, anvisa

a) — utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel — på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, 12,000,000 kronor,

b) på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor,

2) att herrar Borggrens och Sjöströms samt Hagmans ovanberörda motioner icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 maj 1918.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, H. F. Lamm, C. G. Ekman, H. G. W. Wrangel, J. L. Widell, A. Pers, G. Boman, C. A. Stålberg* och *C. I. Asplund* samt

från andra kammaren: herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *H. Andersson* i Skivarp, *J. Olofsson* i Digernäs, *A. Anderson* i Råstock, *C. Persson* i Stallerhult, *G. Odqvist, S. Bengtsson* i Norup, *J. A. Ingvarson, W. Bäckström, O. Nilsson* i Örebro, *P. A. Hansson* i Stockholm och *J. Nilsson* i Malmö.

Reservationer:

av herrar *S. H. Kvarnzelius, H. F. Lamm, C. I. Asplund, J. B. Eriksson* i Grängesberg, *A. Anderson* i Råstock, *J. A. Ingvarson, O. Nilsson* i Örebro, *P. A. Hansson* i Stockholm och *J. Nilsson* i Malmö, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Att under — — — rättsverkningar.

I dessa bestämmelser — — — understöden. Denna höjning av statens andel i understödskostnaden synes visserligen utskottet vara ganska avsevärd. Då det på grund av vissa kommuners svaga ekono-

niska ställning torde vara att befara, att därest desamma endast i särskilda undantagsfall skulle kunna erhålla statsbidrag till mer än hälften av understödsbeloppet, åtskilliga kommuner skulle bliva ur stånd att lämna något effektivt arbetslöshetsunderstöd, har utskottet emellertid icke funnit sig böra mot ifrågavarande förslag framställa någon erinran.

En annan viktig — — — tabell (se utlåtandet).

I denna fråga — — — — gränsen. Utskottet vill dock i avslutning till vad departementschefen därom anför, framhålla, att beloppens höjning ej nödvändigtvis behöver eller ens bör göras lika för alla understödsgrupper, utan bör noga anpassas efter behovet.

Vidare har föreslagits höjning av den andel av den arbetslöses normala avlöning, till vilken arbetslöshetsunderstödet jämte bidrag av arbetsgivare och arbetslöshetskassa sammanlagt må högst uppgå, från $\frac{2}{3}$ till $\frac{8}{10}$ av normalavlöningen. Även denna höjning förutsätter givetvis en noggrann prövning av behovet för varje särskilt fall. Då utskottet utgår från, att understöd i sådan utsträckning ej kommer att medgivas, annat än då verkligt vägande skäl därtill föreligga, har utskottet ej haft något att erinra mot höjningen ifråga.

Ej heller i övrigt har utskottet funnit skäl att framställa någon erinran mot de grunder för arbetslöshetens bekämpande, som departementschefen förordat.

Därest de förebyggande åtgärderna för arbetslöshetens motverkande ordnas samt understödsverksamheten utvidgas i enlighet med vad i den förevarande propositionen föreslagits, synes det utskottet, att även de grupper av arbetslösa, vilka avses med den av herrar Borggren och Sjöström väckta motionen, skola bliva på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda. Under vissa förhållanden bör Kungl. Maj:ts förslag t. o. m. bliva mera gynnsamt för arbetarna ifråga än motionärernas. Att för vissa grupper av arbetslösa bestämma särskilda understödsgrunder låter sig för övrigt enligt utskottets uppfattning icke lämpligen göra. Utskottet finner sig alltså icke kunna tillstyrka bifall till sagda motion.

Vad angår — — — — syftet.

Beträffande slutligen de i propositionen äskade anslagsbeloppen har utskottet väl funnit den ökning i anslaget å tilläggsstaten för år 1918, som Kungl. Maj:ts förslag innebär i jämförelse med vad arbetslöshetskommissionen beräknat, eller omkring 9,215,000 kronor, vara högst betydande, men har utskottet likväl, med hänsyn såväl till den av departementschefen förordade höjningen av understödets maximibelopp som anslagets natur av förslagsanslag, högst, icke ansett sig böra ifrågasätta någon nedsättning i det begärda anslagsbeloppet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition samt med avslag å herrar Borggrens och Sjöströms ovan berörda motion må för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över civilärenden den 22 mars 1918 angivna grunder, anvisa

a) utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, 15,000,000 kronor,

b) på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor;

2) att herr Hagmans ovanberörda motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt»

av herr C. G. Ekman.